Helsinki 29.11.2021

Nuorisotutkimusseura ry:n lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle kansalaisaloitteesta KAA 5/2020 vp "Kansalaisaloite Kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseksi"

Lausunnon antaja:

Nuorisotutkimusseura ry.
Mikko Salasuo
Vastaava tutkija
Valtioteiden tohtori, talous- ja sosiaalihistorian dosentti
mikko.salasuo@nuorisotutkimus.fi

Vastauksena Nuorisotutkimusseuralle 22.11.2021 lähetettyyn lausuntopyyntöön todetaan,

Nuorisotutkimusseura ry./lausunnon antaja pitää kansalaisaloitetta kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseksi oikean suuntaisena ehdotuksena. Huumausainepolitikan uudelleen arviointi on käynnissä useissa maissa ja lainsäädäntöä on muutettu esimerkiksi Uruguayssa, Yhdysvalloissa, Kanadassa, Tšekissä, Virossa ja Portugalissa. Hollannin lainsäädännössä kannabiksella on ollut erityisasema jo pitkään.

Huumeiden – tässä tapauksessa – kannabiksen käytön rangaistavuus on peräisin YK:n huumausaineyleissopimuksesta vuodelta 1961. Suomessa huumausaineyleissopimus tuli ensin osin voimaan asetuksin vuonna 1966 ja laajemmin vuoden 1972 huumausainelain yhteydessä. Käytön rangaistavuus on siis ollut osa suomalaista huumausainepolitiikkaan noin 50 vuoden ajan.

Pyrkimys säännellä kannabiksen (ja muiden huumeiden) käyttöä rikoslailla ja rangaistuksilla on osoittautunut vuosikymmenten saatossa epäonnistuneeksi strategiaksi ja politiikaksi. Kielloista huolimatta kannabiksen kokeilu ja käyttö on yleistynyt huomattavasti. Myös rangaistavuuden toivotut pelotevaikutukset ovat jääneet tehottomiksi – Vuonna 2018 useampi suomalainen kuin koskaan aiemmin oli kokeillut kannabista. Kannabiksen kokeilusta ja käytöstä saadut rangaistukset ja merkinnät poliisin rekisterissä ovat leimanneet ja stigmatisoineet ihmisiä, nousseet esteeksi opiskelu- ja työpaikkojen saamisessa ja sysänneet nuorten ihmisten elämänkulun pysyvästi sivuraiteelle. Olemassa oleva tutkimustieto viittaa vahvasti siihen, että rangaistuksista yksilöille ja yhteiskunnalle aiheutuvat haitat ovat toivottuja hyötyjä ja myönteisiä vaikutuksia suurempia.

Tutkimustieto osoittaa, että kannabiskokeilut ja käyttö ajoittuvat Suomessa pääosin nuoreen aikuisuuteen. Ensimmäinen kokeilu tehdään keskimäärin noin 20-vuotiaana. Ensikokeilun keski-ikä on tutkimusten mukaan viime vuosina hieman noussut ja kokeilu on edelleen alle 18-vuotiaiden keskuudessa vähäistä. Samoin tutkimuksista tiedetään, että selvästi suurimmalla osalla kyse on nimenomaan kokeilusta – kannabista käytetään yksi tai kaksi kertaa eikä siihen enää palata. Kannabiskokeilut ajoittuvat nuorten ja nuorten aikuisten elämänkulussa ikävaiheeseen, johon kuuluu olennaisella tavalla identiteetin rakentaminen, erilaisten kulttuuristen kokeilujen tekeminen, normien koetteleminen ja oman sosiaalisen paikan hakeminen. Se tarkoittaa myös rajojen etsimistä ja välillä vääriä ja huonoja valintoja, joista ei pidä tulla kohtuuttomia seurauksia.

Nuorisotutkimusseura ry/lausunnon antaja katsoo, että kaikkein huumeiden kokeiluun ja käyttöön tulisi rikoslain ja rangaistusten sijaan puuttua sosiaali- ja terveydenhuollon keinoin. Sen sijaan, että luodaan erillislainsäädäntöä kannabista varten, tulisi käytöstä rankaisemisesta pyrkiä luopumaan kaikkien huumeiden osalta. Tätä varten Suomessa tulisi tehdä laaja, perusteellinen ja kattava selvitys siitä, miten

huumausaineiden käytön rangaistavuudesta luopuminen (kaikkien huumeiden osalta) vaikuttaisi huumetilanteeseen – erityisesti nuorten huumekokeiluihin ja nuorten huumeiden käyttöön. Maista, joissa lainsäädäntöä on 2000-luvulla muutettu, on jo kertynyt runsaasti tutkimustietoa, jonka pohjalta voidaan arvioida käyttörangaistuksesta luopumisen vaikutuksia. Samassa yhteydessä tulisi selvittää tarvetta hoitojärjestelmän kehittämiseksi, ehkäisevän työn tehostamiseksi ja varhaisen puuttumisen vahvistamiseksi.

Lopuksi. Nuorisotutkimusseura ry/lausunnon antaja pitää kansalaisaloitetta (KAA 5/2020) oikean suuntaisena, muttei sellaisenaan toteuttamiskelpoisena. Nuorisotutkimusseura ry:n/lausunnon antajan näkemyksen mukaan Suomessa tulisi edetä kaikkien huumausaineiden kokeilun ja käytön osalta rangaistuksista sosiaali- ja terveydenhuollon keinovalikoiman suuntaan. Tämä huumepolitiikan paradigman muutos tulisi tapahtua tutkimustietoon ja ulkomailta saatujen kokemusten perustuen. Erityinen huomio tulisi kiinnittää nuorten päihde- ja mielenterveyspalveluiden kehittämiseen: huumeongelmien ennalta ehkäisyyn ja hoitoon.

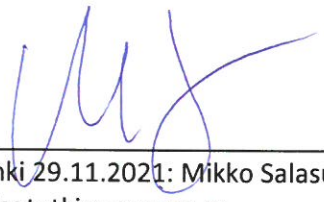

Helsinki 29.11.2021: Mikko Salasuo
Nuorisotutkimusseura ry.